

BRANCHEVEJLEDNING RENGØRINGSMIDLER

Branchevejledning rengøringsmidler

Layout: fru nielsens tegnestue

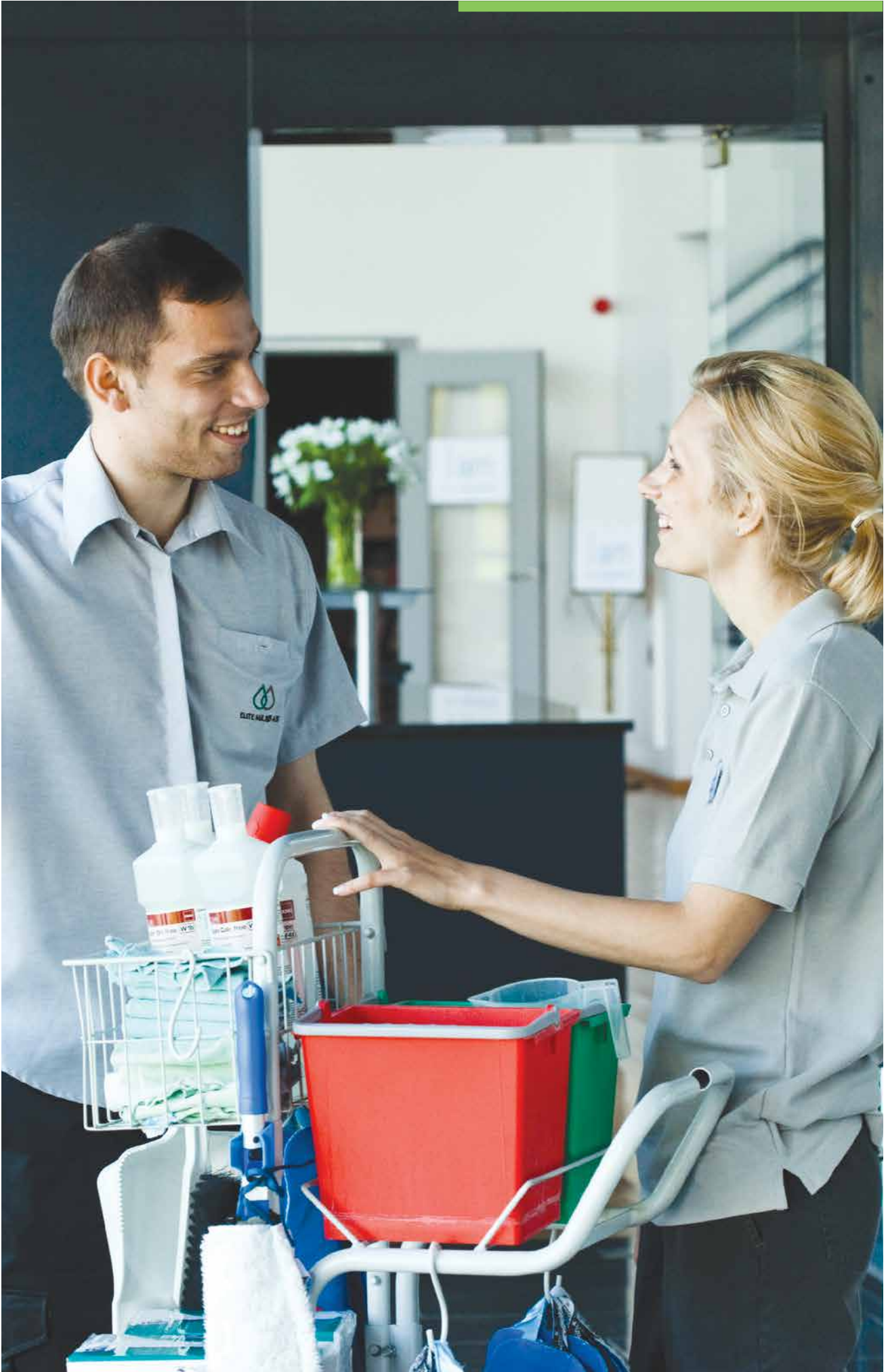
Tryk: Dystan & Rosenberg ApS

Opdateret 2024. 1.000 stk

ISBN nr. 978-87-93727-73-1

INDHOLD

6	INDLEDNING
7	RENGØRING OG SUNDHEDSRISICI
8	Følgende tommelfingerregler bør følges
9	SIKKER BRUG AF KEMI DEN KEMISKE RISIKOVURDERING
9	1. Lav en liste over al jeres kemi- og rengøringsprodukter
10	2. Ryd op i jeres kemi
11	3. Få opdaterede sikkerhedsdatablade på al jeres kemi
11	4. Lav en kemisk risikovurdering for alle arbejdsprocesser/opgaver med farlig kemi
12	5. Brug STOP-princippet, når I skal tage stilling til, hvordan I mindsker risikoen ved brugen af kemiske produkter.
12	6. Oplær og instruér medarbejderne
13	7. Før tilsyn med brugen af rengøringsmidler
14	HVAD SKAL MAN VÆRE OPMÆRKSOM PÅ
14	Opbevaring
14	Håndteringer
14	pH-værdi
14	Dosering
15	Overhældninger
15	Etiketter
16	HVIS SKADEN ER SKET
17	HVORDAN SKAL MAN PASSE PÅ SIG SELV
17	Hvordan skal man passe på sig selv
17	Handsker
17	Hudplejemidler
18	Fodtøj
18	Øjenbeskyttelse
18	Åndedrætsværn
19	LÆS MERE
19	Materialer fra BFA Service -Turisme
22	OVERSIGT OVER TYPER AF RENGØRINGSMIDLER
23	KORT ORDLISTE

FORORD

Denne vejledning har til formål at informere om rengøringsmidler og hvordan man træffer effektive og forebyggende foranstaltninger til beskyttelse af den, der arbejder med rengøring.

Vejledningen henvender sig til ledere og ansatte i rengørings- og servicebranchen samt medlemmer af arbejdsmiljøorganisationen indenfor hele rengøringsområdet i både den offentlige og private sektor.

Vejledningen er udarbejdet for Branchefællesskab for Arbejdsmiljø (BFA) Transport, Service – Turisme og Jord til Bord af Branchearbejdsmiljøudvalget Service – Turisme i samarbejde med branchens parter og er en revision af den tidligere vejledning om rengøringsmidler fra 2011.

Arbejdstilsynet har haft BFA-vejledningen til gennemsyn og finder, at det indhold, herunder tekst og billeder, der knytter sig til arbejdsmiljøforhold, opfylder de krav, der følger af arbejdsmiljølovgivningen.

Arbejdstilsynet har alene vurderet vejledningen, som den foreligger, og gør opmærksom på, at der kan være arbejdsmiljøproblemstillinger og -krav, der ikke er behandlet i vejledningen.

Arbejdstilsynet har gennemgået vejledningen i overensstemmelse med regler og praksis pr. september 2024.

Branchevejledningen kan hentes på hjemmesiden www.bfa-service.dk eller bestilles hos din organisation.

INDLEDNING

I rengøringsvirksomheder kan der være risiko for at blive udsat for skadelige påvirkninger fra vådt arbejde og fra kemiske stoffer, herunder rengøringsmidler, der f.eks. indeholder ætsende stoffer eller organiske opløsningsmidler. Vådt arbejde og arbejde med rengøringsmidler kan udgøre en risiko for at medarbejderne f.eks. udvikler kontaktallergi og håndeksem.

Rengøringsassistenter har desuden 2-3 gange større risiko for at få luftvejslidelser som astma og astmalignende symptomer sammenlignet med den almindelige befolkning. Det skyldes bl.a. brug af rengøringsprodukter på sprayform. Dette er underbygget af forskning fra NFA, som vi også heri vejledningen giver gode anbefalinger på, hvordan dette kan forebygges.

Ledelsen og arbejdsmiljøorganisationen har derfor en vigtig opgave i at sikre, at arbejdet med rengøringsmidler foregår sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt.

Denne branchevejledning beskriver de lovpligtige opgaver og forebyggende foranstaltninger til beskyttelse af medarbejdere i rengøringsbranchen.

RENGØRING OG SUNDHEDSRISICI

Undersøgelser fra Videnscenter for allergi viser, at hver 10. dansker oplever hvert år at få eksem på hænderne i kortere eller længere perioder. Blandt medarbejdere inden for rengøring er antallet dog meget højere.

Arbejdsbetinget eksem opstår typisk, når nogle af følgende forhold er til stede:

- ③ Vådt arbejde, hvor huden hyppigt er i kontakt med vand eller fugt, f.eks. ved håndvask eller langvarig brug af handsker.
- ③ Arbejde med hudirriterende stoffer som f.eks. sæbe, parfume, kemiske produkter.
- ③ Arbejde med allergifremkaldende stoffer som f.eks. gummi.

Rengøringsmidler indeholder en række forskellige stoffer, der kan give medarbejderne gener og skader, hvis de kommer på huden eller i øjnene, eller hvis de indåndes eller ved et uheld indtages.

Ved hudkontakt eller øjenkontakt kan der opstå ætsninger af huden og øjnene efter kontakt med f.eks. toiletrensningemiddel eller andre ætsende produkter. Ved hudkontakt med f.eks. sprit kan huden udtørre på kort sigt, og på langt sigt kan der opstå irritation, rødme og i nogle tilfælde håndeksem. Indånding af f.eks. organiske opløsningsmidler kan give anledning til svimmelhed og på langt sigt medføre skade på centralnervesystemet. Indånding af ætsende dampe kan medføre gener på slimhinder og i lungerne. Ved utilsigtet indtag af ætsende rengøringsmidler kan der ske skader på svælg og fordøjelsessystemet.

SPRAY MED OMTANKE

Som nævnt har rengøringsassistenter øget risiko for at udvikle astma, og det kan have sammenhæng med anvendelsen af rengøringsprodukter på sprayform, hvor væskedråber fra sprayflasken 'spredes i luften'.

Når rengøringsassistenter bruger sprayprodukter til f.eks. at rengøre spejle, sprøjter de rengøringsmidlet direkte på overfladen. Men en del af produktet bliver hængende som væskedråber (aerosoler) i luften, så medarbejderne risikerer at indånde dem.

Sprayprodukter er derfor mistænkt for at påvirke arbejdsmiljøet mere end andre produkter, som man f.eks. skal smøre eller hælde ud på en overflade.

Her er 5 anbefalinger:

- ① Undlad generelt at bruge sprayprodukter, hvis det er muligt. Det er især trykdåsesprays, som er problematiske.
- ② Overvej, om produktet kan påføres på andre måder f.eks. væske på en klud.
- ③ Hvis I alligevel anvender sprayprodukter, så spray tæt ned i en klud (max. 1 cm afstand), så undgås aerosolerne.
- ④ Undgå at bruge sprayprodukter med stærke syrer og baser ud fra et forsigtighedsprincip og undgå så vidt muligt produkter med kvaternære ammoniumforbindelser.
- ⑤ Udskift/erstat rengøringsprodukter med uønskede kemiske stoffer til fordel for produkter med velkendte, undersøgte og mindre farlige kemiske stoffer.

Tag en snak med jeres leverandør om hvilke muligheder der er for at erstatte et sprayprodukt med et alternativt produkt, der ikke er på sprayform, men som stadigvæk kan løse rengøringsopgaven.

Følgende tommelfingerregler bør følges

- Hav som udgangspunkt så få produkter som muligt. Det meste rengøring kan klares med 4-5 produkter.
- Brug rengøringsmidler med så få indholdsstoffer som muligt.
- Brug kun rengøringsmidler med en god og tydelig varedeklaration.
- Brug kun rengøringsmidlerne til det de er beregnet til (brug f.eks. IKKE afkalkningsmiddel på marmor).
- Undgå rengøringsmidler, der er tilsat duftstoffer for at få lokaler til at lugte "rene", f.eks. parfume.
- Undgå så vidt muligt produkter med organiske opløsningsmidler – f.eks. alkoholer.
- Vær opmærksom på at nogle indholdsstoffer er optaget på Arbejdstilsynets grænseværdiliste. Klor har f.eks. en grænseværdi. Det betyder, at der er en grænse for hvor meget klor, der må være i luften, når arbejdet udføres. Brug listen til at fravælge eller minimere disse indholdsstoffer.
- Undgå rengøringsmidler med stoffer, der kan give en risiko for langtids effekter. Brug ikke produkter med kræft-, reproduktions-, allergi – eller nerveskade risiko, de såkaldte KRAN-stoffer. Det er også vigtigt, at du holder øje med de hormonforstyrrende stoffer.

KRAN stofferne kan ses ved at kigge i de 16 punkters sikkerhedsdatablade, som kan rekvireres ved køb af rengøringsmidlerne.

SIKKER BRUG AF KEMI DEN KEMISKE RISIKOVURDERING

Den kemiske risikovurdering er ligesom udarbejdelsen af den almindelige APV (Arbejdspladsvurdering) en lovpligtig del af det kemiske arbejdsmiljøarbejde i virksomheden. Det er således arbejdsgivers pligt at få udarbejdet den kemiske risikovurdering og sørge for, at det sker i samarbejde med medarbejderne i virksomheden. Risikovurderingen skal være skriftlig og tilgængelig for de ansatte. Den kemiske risikovurdering skal udarbejdes minimum hver tredje år eller ved større forandringer. Det kunne f.eks. være køb af helt andre rengøringsmidler undervejs i perioden.

For at gøre det nemt at få styr på kemien på arbejdspladsen er de vigtigste råd, regler og krav samlet i 7 punkter.

1. LAV EN LISTE OVER AL JERES KEMI- OG RENGØRINGSPRODUKTER

- Lav en liste med en oversigt over de kemiske produkter, I bruger, fordelt på processer, f.eks. "gulvvask og overfladerengøring".
- I oversigten bør der for hvert produkt stå, hvad det hedder (produktnavnet), hvad I bruger det til, og om det kan være farligt, f.eks. om det kan være allergifremkaldende, ætsende, brandfarligt – eller andet.
- Oplysningerne finder I i de 16 punkters sikkerhedsdatabladene.
- Når I har lavet listen, ved I hvilke kemiske produkter der er på arbejdspladsen, der rummer en mulig risiko for medarbejderne, og som I derfor skal forholde jer til.

Rengøringsmidler bruges til disse opgaver

- Daglig, almindelig rengøring
- Grundrengøring
- Afkalkning/rustfjerner
- Specialrengøring, herunder polishmidler, polishfjerningsmidler og tæpperens
- Desinfektionsmidler, herunder Rodalon og brintoverilteholdige produkter
- Andre kemikalier, herunder rensebenzin, acetone, sprit.

Gode råd ved indkøb af rengøringsprodukter

- Hav som udgangspunkt så få produkter som muligt. Det meste rengøring kan klares med 4-5 produkter.
- Brug kun rengøringsmidler med en god og tydelig varedeklaration.
- Brug rengøringsmidler med så få indholdsstoffer som muligt.
- Brug kun rengøringsmidler med et fyldestgørende opdateret 16 punkters sikkerhedsdatablad.
- Undgå rengøringsmidler der indeholder parfume.
- Brug så vidt muligt rengøringsmidler i en form, der sikrer rigtig dosering.
- Lav en fælles indkøbsliste med de rengøringsmidler, I kan stå inde for (en såkaldt "positivliste").
- Køb de mindst farlige produkter.

2. RYD OP I JERES KEMI

Benyt anledningen til at få ryddet op i jeres kemi. Bortskaf de produkter som er blevet for gamle; produkter som I ikke bruger mere, produkter hvor fareetiketten er faldet af, så I derfor ikke ved, hvad der er i emballagen og produkter som I ikke ved hvad I skal bruge til. Tilbage har I de produkter som I skal bruge i dagligdagen.

Det er vigtigt at forholde sig til hvilke former for rengøringsmidler, der er behov for på arbejdspladsen. Undersøg, om I kan bruge færre rengøringsmidler ved at gå over til andre rengøringsmetoder, f.eks. brug af fiberklude eller imprægnerede engangsklude. Farlige produkter skal fjernes, erstattes og udskiftes med mindre farlige produkter

Sådan gør i:

- ⊕ Begræns antallet af produkter, I bruger. Det gør det nemmere at få styr på sikkerheden.
- ⊕ Undersøg, om der er nogle mindre farlige alternativer til de kemiske produkter, I hidtil har brugt (Denne erstatning kaldes også Substitution).
- ⊕ Husk altid at anvende det mindst farlige produkt til arbejdet.
- ⊕ Fjern flere produkter, der har samme brugsområde.
- ⊕ Fjern produkter, der ikke bruges mere.

Overflødige farlige produkter skal afleveres på den kommunale opsamlingsplads for kemikalieaffald

Eksempler på substitution:

- ⊕ Erstat så vidt muligt produkter med faresymbolet "ætsende" med produkter, der er mindre farlige eller helt ufarlige.
- ⊕ Erstat brug af sprayflaske eller forstøver med f.eks. sprit med brug af sprit på en klud, så mindskes sprittågerne og aerosoler i luften.
- ⊕ Erstat brug af højtryksspuling (tryk på over 25 BAR) med lavtryksspuling (tryk på under 25 BAR), så mindskes vanddampe med eventuelt indhold af rengøringsmidler og snavs i luften.
- ⊕ Erstat manuel dosering af rengøringsmidlerne med automatisk dosering, så mindskes risikoen for kontakt med rengøringsmidlerne.
- ⊕ Undgå direkte overhældning fra dunke – brug hældetude eller doseringspumper.
- ⊕ Undersøg om jeres produkter kan fås med for eksempel Svanemærket på. Så indeholder produktet ikke som udgangspunkt de farlige indholdsstoffer.

3. FÅ OPDATEREDE SIKKERHEDS-DATABLADE PÅ AL JERES KEMI

Vær sikre på, at I har opdaterede 16 punkters sikkerhedsdatablade på de kemiske produkter, I anvender. Sikkerhedsdatabladene kan I få fra jeres leverandør. Leverandører af kemiske produkter har pligt til at sørge for sikkerhedsdatablade på de kemiske produkter, de sælger til jer, men I har også selv et ansvar for, at de sikkerhedsdatablade, I har, er opdaterede.

I princippet skal I kun have sikkerhedsdatablade på de farlige produkter, men om de er farlige kan måske være svært at vide uden sikkerhedsdatabladene. Sørg derfor altid for at få sikkerhedsdatablade på alle jeres rengøringsmidler. Det er også muligt at anmode om sikkerhedsdatablade for produkter, som ikke er klassificeret som farlige, men indeholder en vis mængde farlige stoffer.

KEMISK RISIKOVURDERING	
1.1 Opgave / proces	
1.2 Produkt	1.3 Sikkerhedsdatablad
2.0 Fartighed	Faremærker
2.1 Eksponering	
2.2 Samlet risiko	
3.0 Sikkerhedsforanstaltninger	Personlige værnemidler
3.1 Særlige forhold	
Udarbejdet af:	Dato:

4. LAV EN KEMISK RISIKOVURDERING FOR ALLE ARBEJDSPROCESSER/OPGAVER MED FARLIG KEMI

Når I ved, hvad I anvender af farlige kemiske produkter, skal I lave en kemisk risikovurdering for jeres brug af de farlige produkter. Det er vigtigt at forstå, at det er processen, dvs. den måde I anvender produkterne på, der skal risikovurderes. Bruger I det samme produkt i to forskellige arbejdsprocesser, skal I lave en risikovurdering for hver arbejdsproces.

Indhold

En kemisk risikovurdering skal grundlæggende redegøre for disse syv forhold

- Stoffernes og materialernes farlige egenskaber.
- Udsættelsesgraden, typen og varigheden.
- Omstændighederne ved arbejdet med de farlige stoffer og materialer – herunder mængderne.
- Virkningen af de forebyggende foranstaltninger, der er truffet eller skal træffes.
- Erfaringer fra arbejdsmedicinske undersøgelser eller målinger.
- Arbejdstilsynets grænseværdier
- Leverandørens oplysninger om sikkerhed og sundhed.

Så I skal kigge på hvordan og hvor meget det kemiske produkt bruges og hvor farligt det er, samt hvilke forholdsregler skal der tages, så medarbejderne kan anvende produktet på en måde, der er sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarlig)

Se bagerst i denne vejledning eksempler på kemisk risikovurdering af:

- Fjernelse af pletter og klistermærker
- Gulvvask og overfladerengøring

I kan downloade en skabelon på:
bfa-service.dk/sikkerbrugafkemi

5. BRUG STOP-PRINCIPPET, NÅR I SKAL TAGE STILLING TIL, HVORDAN I MINDSKER RISIKOEN VED BRUGEN AF KEMISKE PRODUKTER

STOP er en forkortelse for Substitution (erstatning), Tekniske foranstaltninger, Organisatoriske foranstaltninger og Personlige værnemidler.

Det er vigtigt, at I følger de fire punkter i den rækkefølge, de står her.

Personlige værnemidler bør derfor altid være det sidste middel, der tages i anvendelse, når I vil mindske risikoen for medarbejderne.

Substitution (erstatning)

Find ud af om risikoen kan mindskes ved, at produktet som beskrevet under pkt. 2 ovenfor erstattes af et andet og mindre farligt produkt, eller at arbejdet udføres på en helt anden måde.

Tekniske foranstaltninger

Undersøg om kontakten med produktet kan mindskes ved særlige tekniske foranstaltninger. Det kan f.eks. være ventilation, etablering af lukkede anlæg eller afskærmning.

Organisatoriske foranstaltning

Klarlæg om kontakten med produktet kan mindskes ved at organisere arbejdet på en anden måde. Det kan f.eks. være ved at mindske hvor mange medarbejdere, der kan blive udsat for produktet, eller hvor lang tid det anvendes ad gangen.

Personlige værnemidler

Hvis det ikke er muligt at mindske risikoen på andre måder, må I bruge personlige værnemidler. Personlige værnemidler er altså en sidste udvej.

Find ud af hvilke værnemidler, der kan bruges, og hvordan de skal anvendes. Det kan være sikkerhedsbriller, visir, kemikaliehandsker, åndedrætsværn og arbejdstøj og sko. I kan finde oplysninger om værnemidler i sikkerhedsdatabladene i punkt 8.

6. OPLÆR OG INSTRUÉR MEDARBEJDERNE

Når I har lavet risikovurderingen, skal arbejdsgiveren sørge for, at medarbejderne får det, som loven kalder for "en tilstrækkelig og hensigtsmæssig oplæring og instruktion i at udføre arbejdet på en farefri måde".

Arbejdsgiveren kan uddelegere opgaven til f.eks. arbejdslederen

Når det gælder kemi, skal medarbejderne blandt andet instrueres i disse punkter

- **Farer:** Hvilke konkrete farer og risici kan der være ved de enkelte rengøringsmidler, hvilke skader og gener/lidelser, kan de give hvis de anvendes forkert, og hvordan skal man beskytte sig.

Hvilke værnemidler der skal bruges ved håndtering af rengøringsmidler?
- **Håndtering og opbevaring:** Hvordan håndteres og opbevares kemien sikkert, så der ikke opstår fare for sikkerhed og sundhed?
- **Korrekt brug:** Hvilke forholdsregler skal der tages?
- **Uheld:** Hvad skal der gøres ved uheld f.eks. brand, spild og lignende?
- **Affald:** Hvordan håndteres og bortskaffes affaldet – herunder også brugte værnemidler?

Det er vigtigt at være opmærksom på, at nogle medarbejdere har en anden sproglig og kulturel baggrund end dansk. Arbejdsgiveren skal sikre, at også disse medarbejdere bliver instrueret og oplært grundigt, og at de har forstået instruktionen og oplæringen. Desuden er det vigtigt at give unge medarbejdere særlig opmærksomhed i forhold til instruktion og oplæring.

Det er en god idé at supplere den mundtlige instruktion med plancher, tegninger, film, eller hvad der nu kan understøtte forståelsen.

Er der tale om særligt farlig kemi, skal instruktionen dog altid foreligge på skrift.

Sæt instruktionen i system, så I til hver en tid ved, hvem der er blevet instrueret i hvad.

Gentag instruktionen, når der er behov for det, f.eks. en gang om året.

For at opnå den rette arbejdsmetode og rutine kan det være en god idé, at gennemføre en sidemandsoplæring af medarbejderne. Det vil sige, at en erfaren medarbejder går sammen med en ny eller mindre erfaren medarbejder og oplærer denne. Men det er vigtigt med løbende opfølgning for at undgå, at uvaner sniger sig ind og bliver "accepterede" metoder, som gives videre ved sidemandsoplæringen.

Der findes flere forskellige typer AMU-kurser (arbejds-markedsuddannelser) indenfor rengøringsområdet, hvor der undervises i bl.a. hygiejne, dosering, værnemidler, sikkerhed og sundhed. Branchens parter anbefaler, at medarbejderne deltager i AMU-kurser. Det er også muligt at uddanne medarbejderne til serviceassistenter. Det tager to år og er en veksling mellem skoleophold og praktik i en virksomhed. Det er ligeledes muligt at tage uddannelsen som et merit forløb på 1 år, hvis medarbejderen har 2 års erfaringen inden for området og er over 25 år.

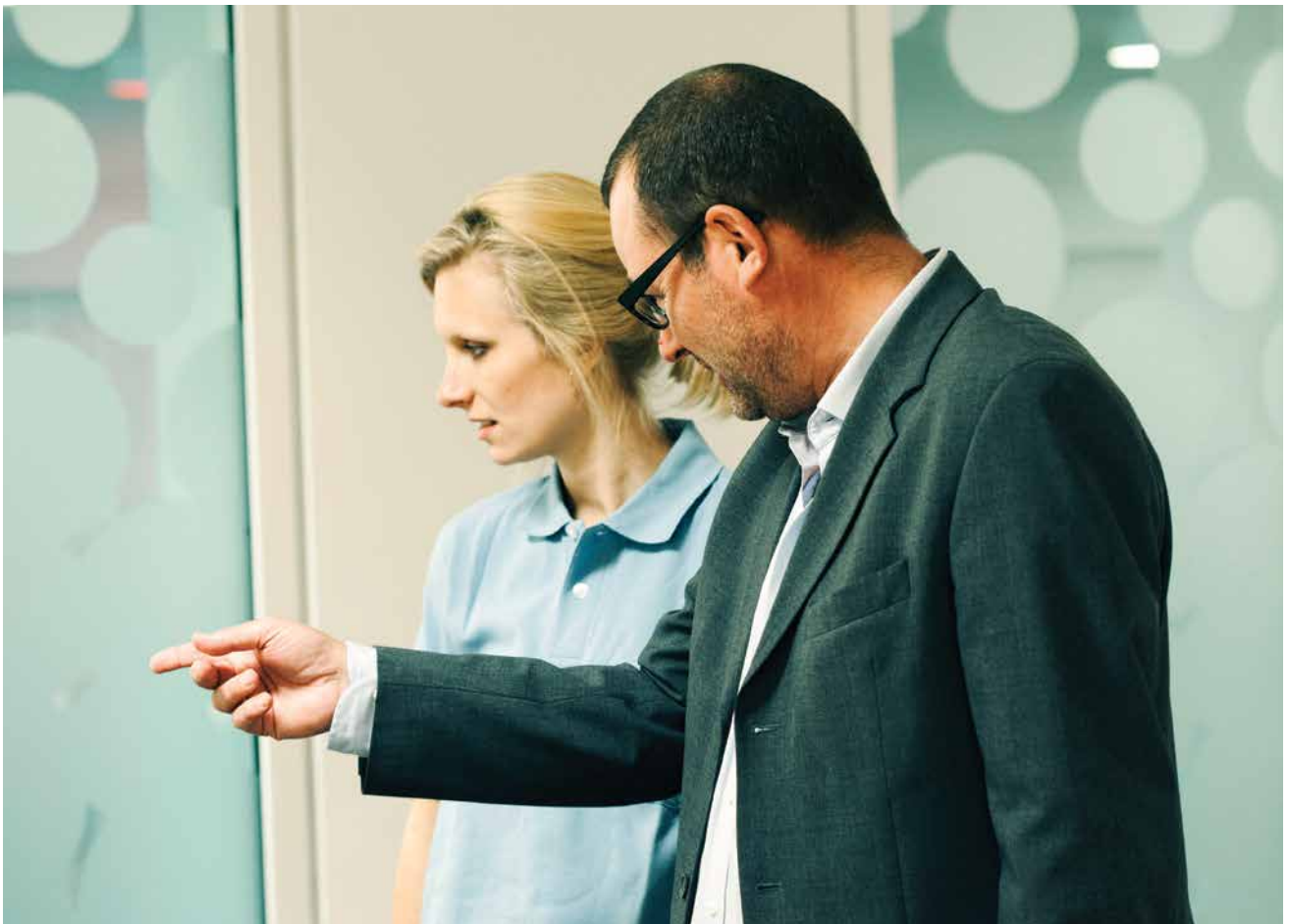
Se også BFA service gratis online kursus "Rent og sikkert" <https://rentogsikkert.dk/>

7. FØR TILSYN MED BRUGEN AF RENGØRINGSMIDLER

Før tilsyn med brugen af farlig kemi på arbejdspladsen

- Bliver instruktionen fulgt? Er der misforståelser?
- Er det de rigtige produkter, der bliver brugt? Bliver de brugt korrekt? Bliver de doseret korrekt?
 - Bruges de værnemidler som er aftalt? Bruges de korrekt?
 - Bruges procesudsugter hvor det er aftalt? Bruges det korrekt? Kender medarbejdere til alarmerne på procesudsugter?
- Er der forholdsregler, som ikke fungerer efter hensigten, eller ikke er blevet ordentligt implementeret?

Sæt tilsynet i system, så I er sikre på at få tjekket op på alle de arbejdssituationer, hvor der anvendes farlig kemi. Overvej at skrive resultatet af tilsynet ned, så I kan dokumentere jeres indsats og vise, at I har styr på kemien hos jer.

HVAD SKAL MAN VÆRE OPMÆRKSOM PÅ

Ved arbejde med rengøringsmidler er der nogle forhold, man bør være opmærksom på:

Opbevaring

Rengøringsmidler skal opbevares forsvarligt i rengøringsrum eller i skabe, når de ikke er brugt. Midlerne kan f.eks. placeres på hylder, og opbevaringen bør så vidt muligt ske under "øjnehøjde" for at undgå ulykker og tunge løft. De tungeste og farligste midler placeres så vidt muligt i gulvhøjde. Hvis nogle af produkterne er i glasemballage, så skal de placeres nederst i skabene.

Rengøringsmidler, der ikke kan tåle sammenblanding, skal holdes adskilt f.eks. ved brug af spildbakker eller riste. Klor og syre må f.eks. ikke kunne blandes sammen.

Find oplysninger om opbevaring i sikkerhedsdatabladene i punkt 7

Der bør være ryddeligt og rent i rengøringsrum og skabe, og der bør være god plads til at kunne placere midlerne. Rengøringsmidler må ikke opbevares sammen med fødevarer, og emballagen skal være lukket.

Håndteringer

Det er en god idé, at rengøringsmidler placeres i vippestativer og har påmonteret doseringspumper, så overhældning fra dunkene kan foregå uden tunge løft og ikke giver anledning til sprøjt og stænk og dermed risiko for skader. Etablér automatisk dosering af rengøringsmidlerne, hvis det er muligt. Transport af rengøringsmidler bør foregå på rengøringsvogne eller rulleborde, som er indrettet, så der ikke er risiko for at tabe eller vælte med rengøringsmidlerne. F.eks. ved etablering af en kant på bordet.

Under transport af farlige rengøringsmidler skal emballage som udgangspunkt være lukket.

pH-værdi

Rengøringsmidler opdeles i basiske, sure og neutrale midler. pH-værdien fortæller om rengøringsmidlets egenskaber i brugssituationen og i forhold til, hvordan det kan påvirke huden.

Et rengøringsmiddel med pH-værdi på 7 er neutralt. Højere pH-værdi angiver rengøringsmidlets basiske egenskaber, lavere pH-værdi angiver midlets sure egenskaber.

Jo mere midlets pH-værdi afviger fra hudens (pH = ca. 5), jo større er risikoen for, at midlet kan skade huden og derved give mulighed for irritation eller eksem. Pas f.eks. på ved håndtering af afløbsrens, der ofte har en meget lav pH-værdi og derfor er stærkt ætsende.

Se oversigten på **side 22**, hvor der er en oversigt over en række rengøringsmidler med deres pH værdier.

Dosering

De fleste rengøringsmidler skal opløses og fortyndes i vand, før de bruges. Det er vigtigt at være præcis med doseringsforholdet, for at midlet har den ønskede virkning. Doseringen er altid anført på etiketten og i brugsanvisningen (produktdatabladet). Rengøringsmidlet bliver ikke mere effektivt ved overdosering, men risikoen for skadelig virkning på medarbejderne, rengøringsudstyr og det ydre miljø øges. Derudover er der god økonomi i at dosere korrekt.

Vær opmærksom på at selvom du fortynder et produkt i vand, så kan pH værdien i fortyndingen ofte stadigvæk være enten meget lav eller meget høj afhængig af produktet.

For at sikre en passende dosering kan der bruges automatisk dosering, målebægre, pumpe-systemer mv.

Overhældninger

Når et rengøringsmiddel overhældes fra f.eks. en dunk til en anden emballage, skal den nye emballage forsynes med en fareetikette tilsvarende den, der sidder på dunken. Emballagen skal kunne tåle det rengøringsmiddel, der hældes i. En plastik sodavandsflaske er f.eks. ikke en holdbar emballage til ætsende rengøringsprodukter.

Etiketter

Sundheds- og miljøskadelige rengøringsmidler skal faremærkes med en fareetikette, der skal placeres synligt på emballagen.

Etiketten består af et eller flere farepiktogrammer; faresætninger (H-sætninger), der beskriver de farer der er forbundet med at bruge produkter og sikkerheds-sætninger (P-sætninger), som beskriver hvad du skal gøre for at undgå skader.

Desuden er der på etiketten angivet ét af to Signaldord: Advarsel eller Fare

Et eksempel på en fareidentifikation er symbolet for "Ætsning" med signaldordet "Fare" og H-sætningen "Forårsager svære ætsninger af huden og øjenskader", som f.eks. findes på flydende afløbsrens.

Et eksempel på en sikkerhedsforskrift er: "Bland aldrig klor og syreholdige rengøringsmidler. Der kan dannes giftige klordampe", som findes på klorholdige rengøringsmidler.

Rengøringsmidler er i almindelighed umærkede eller mærket med faresymboler.

Sammen med faremærkningen skal risikoangivelsen og sikkerhedsforskrifterne medvirke til at rengøringsmidlet kan bruges, uden at medarbejderen udsættes for sundhedsskade.

HVIS SKADEN ER SKET

Her er de almindelige regler for førstehjælp:

- ⊕ Ved kontakt med huden eller øjnene, skal man straks skylle med rigeligt, rent vand. Herved fortyndes midlet, og skade på huden eller i øjnene undgås eller formindskes. Væsken fra en øjenskylleflaske eller en blød vandstråle fra vandhanen er velegnet. Væsken i en øjenskylleflaske indeholder lidt salt, som svarer til den saltkoncentration, som vi har i kroppen, så derfor er den ekstra god til at skylle med. Får man rengøringsmiddel i øjet, bør man omgående kontakte læge eller skadestue. Øjenskyllningen fortsættes, indtil man er under lægebehandling.
- ⊕ Indånder man ætsende eller andre skadelige dampe i større mængder, kan dette beskadige slimhinder og lunger.
Det kan f.eks. opleves som hoste eller irritation i halsen. Kontakt omgående læge eller skadestue.
- ⊕ Bliver tøjet gennemvædet af et rengøringsmiddel, bør tøjet omgående tages af og huden skylles med rent vand.

Ved henvendelse til læge eller skadestue medbringes sikkerhedsdatabladet eller emballage fra det rengøringsmiddel, man har været uheldig med.

HVORDAN SKAL MAN PASSE PÅ SIG SELV

Hvordan skal man passe på sig selv

Følg altid den angivne instruktion og brug de anviste personlige værnemidler (f.eks. sikkerhedsbriller, kemikaliehandsker, åndedrætsværn, særligt arbejdstøj, forklæder og beskyttelsesdragt). Arbejdsgiveren skal sørge for, at de nødvendige værnemidler er til rådighed.

Handsker

Hænder beskyttes af egnede kemikaliehandsker, der skal være rene, tørre og hele indvendigt. Sammen med handsker bruges en indvendig bomuldshandske for at opsuge sved, så huden forbliver tør. Fugtige hænder kan på sigt medføre, at hudens forsvar mod indtrængning af skadelige stoffer svækkes.

Ved valg af handsker skal der tages hensyn til, hvilke rengøringsmidler handsken skal beskytte mod. Derudover hvor lang tid handsken skal bruges; om der skal bruges handsker med korte eller lange skafter og om der kan være krav til en særlig slidstyrke.

Handsker udskiftes, når de er beskadigede, utætte eller inden gennembrudstiden er nået (den tid der går før rengøringsmidlet trænger igennem handskematerialet).

Det er også vigtigt, at handskerne har den rigtige størrelse. En for lille handske klemmer hånden og en for stor handske kan falde af eller kan komme i klemme i udstyr eller andet.

Se mere på temasiden:
"På med Handsken" bfa-service.dk

Hvis handskerne ved brug ændrer:

- størrelse
- form
- farve
- overflade

er det et fingerpeg om, at handskerne ikke længere yder en god beskyttelse.

Hudplejemidler

Kontakt med rengøringsmidler og vand kan affedte huden. Det kan imødegås ved, at huden smøres ind i en fugtighedscreme eller fedt creme efter håndvask. Huden smøres i løbet af dagen og altid ved arbejdets ophør.

Ringe, ure og andre smykker bør ikke bæres under rengøringsarbejdet. Der kan f.eks. gemme sig bakterier under en ring og andre smykker, så derfor skal de ikke anvendes under handskerne.

En effektiv hudcreme bør indeholde et højt indhold af fedtstof (> 30% fedt) og et lille indhold af vand, ingen farve, ingen parfume og ingen eller så lidt konserveringsmiddel som muligt.

Fodtøj

Ved rengøring af gulve, hvor der er mulighed for, at fodtøjet kan blive vådt eller fugtigt, anvendes der fodtøj, som hindrer gennemtrængning af fugten. For at hindre fald på f.eks. glatte våde gulve anvendes der skridsikert fodtøj.

Bruges ætsende midler til gulve, anvendes der fodtøj, som kan modstå ætsning (syre-basefast fodtøj).

Øjenbeskyttelse

Hvis der er risiko for at få stænk eller sprøjt fra rengøringsmidler i øjnene, skal der bruges beskyttelsesbriller eller ansigtsskærm. Det kan f.eks. være ved skumudlægning og efterfølgende spuling med vand

Åndedrætsværn

Ved arbejde med rengøringsmidler, der kan afgive sundhedsskadelige dampe/gasser, er det nødvendigt at ventilere godt. Det gælder især rengøringsmidler med flygtige stoffer, f.eks. organiske opløsningsmidler. Kan sundhedsfarlige dampe ikke fjernes, skal medarbejderne bruge åndedrætsværn. Det kan f.eks. være i forbindelse med en større rengøringsopgave, hvor der bliver brugt desinfektionsmidler.

Åndedrætsværnene skal beskytte medarbejderen mod indånding af sundhedsskadelige dampe. Leverandørens anvisninger om brugen af åndedrætsværn, filtertyper og filterskift skal følges. Vær opmærksom på, at der kun må arbejdes med filtermasker i 3 timer dagligt.

Find oplysningerne om værnemidler i sikkerhedsdatabladene i punkt 8

LÆS MERE

At-arbejdsmiljøvejviser til rengøring: [Arbejdsmiljøvejviser til rengøring – Arbejdstilsynet \(at.dk\)](#)

At-vejledning om Grænseværdier for stoffer og materialer, nr. C.0.1-1:
[Grænseværdier for stoffer og materialer – Arbejdstilsynet](#)

At-vejledning om arbejde med stoffer og materialer, C.1.3-5: [Arbejde med stoffer og materialer – Arbejdstilsynet](#)

At-vejledning om rengøring og vedligeholdelse, A.1.4. [Rengøring og vedligeholdelse – Arbejdstilsynet \(at.dk\)](#)

(BFA-I vejledning om Kemisk risikovurdering: [Kemisk risikovurdering \(bfa-i.dk\)](#))

Læs mere om Kemisk risikovurdering på Arbejdstilsynets hjemmeside [amid.dk](#)

Materialer fra BFA Service -Turisme

Temaside Sikker brug af kemi:

<https://bfa-service.dk/sikker-brug-af-kemi>

Folder <file:///Users/frun/Downloads/Sikker-brug-af-kemi-pjece.pdf>

Film Ondt vand;
<https://vimeo.com/749143101>

Plakat <file:///Users/frun/Downloads/Sikker-brug-af-kemi-plakat-A4.pdf>

Online værktøj Rent og sikkert:
<https://rentogsikkert.dk/>

Sunde sikre indkøb i rengøringsvirksomheder.

Film: <https://vimeo.com/756675269>

- Vejledning om rengøringsvenligt byggeri.
- Arbejdsmiljø – en investering der kan betale sig.
- Vejledning om rengøring og ergonomi.
- 10 gode råd til bedre arbejdsmiljø for stuepiger + tilhørende film.

KEMISK RISIKOVURDERING	
1. Identifikation	
2. Karakterisering	
3. Eksponering	
4. Risiko	
5. Månedshandlingsplan	
6. Kontrolplan	
7. Godkendelse	
8. Godkendelsesdato	
9. Godkendt af	
10. Godkendelsesdato	

Skema til kemisk risikovurdering:
<file:///Users/frun/Downloads/Sikker-brug-af-kemi-formular-3.pdf>

KEMISK RISIKOVURDERING

1.1 Opgave / proces	
1.2 Produkt	1.3 Sikkerhedsdatablad
2.0 Farlighed	Faremærker
2.1 Eksponering	
2.2 Samlet risiko	
3.0 Sikkerhedsforanstaltninger	Personlige værnemidler
3.1 Særlige forhold	

Udarbejdet af:

Dato:

Sådan udfylder I skemaet

- ▶ **1.1 Opgave / proces:** Angiv hvilken arbejdsproces, den kemiske risikovurdering vedrører. Når I laver en kemisk risikovurdering, er det processen, dvs. den konkrete måde, I anvender det kemiske produkt på, der skal risikovurderes.
- ▶ **1.1 Produkt:** Notér hvad det er for et kemisk produkt, I anvender i arbejdsprocessen.
- ▶ **1.3 Sikkerhedsdatablad:** Notér hvad for et sikkerhedsdatablad, der er blevet brugt ved udarbejdelsen af risikovurderingen, og hvor medarbejderne kan finde det.
- ▶ **2.0 Farlighed:** Beskriv hvilke farer, der er ved produktet. Det kan for eksempel være de såkaldte H-sætninger fra sikkerhedsdatabladet. Hvis I har viden om farligheden ved produktet andre steder fra, skal det også noteres her.
- ▶ **Faremærker:** Indsæt eventuelt piktogrammer med de relevante GHS-faremærker.
- ▶ **2.1 Udsættelse:** Beskriv hvor udsat medarbejderne er for at komme i kontakt med produktet ved udførelsen af arbejdsprocessen, herunder
 - hvordan de kan blive udsat,
 - i hvilke mængder de kan blive udsat og
 - i hvor lang tid ad gangen.
- ▶ **2.2 Samlet risiko:** Angiv her vurderringen af den samlede risiko ved udførelsen af arbejdsprocessen. Vurderringen skal både tage højde for, hvor farligt produktet er (beskrevet under 2.0 Farlighed), og hvor udsat medarbejderne er for produktet (beskrevet under 2.1 Udsættelse).
- ▶ **3.0 Sikkerhedsforanstaltninger:** Redegør for hvilke sikkerhedsforanstaltninger, der skal være på plads, for at medarbejderne kan udføre opgaven sundheds- og sikkerhedsmæssigt fuldt forsvarligt.

Vær opmærksom på, at sikkerhedsforanstaltningerne skal leve op til Arbejdstilsynets forebyggelsesprincipper. Udsættelsen skal så vidt muligt begrænses gennem tekniske og organisatorisk foranstaltninger, og der bør kun anvises personlige værnemidler, hvis arbejdet ikke kan ske forsvarligt på anden måde.
- ▶ **Personlige værnemidler:** Indsæt eventuelt piktogrammer med de personlige værnemidler, der skal anvendes ved opgaven.
- ▶ **3.1 Særlige forhold:** Angiv her, hvilke forholdsregler der i øvrigt skal træffes, for eksempel i forbindelse med opbevaring, uheld/brand, bortskaffelse. I kan også noteres andre forhold her, som har betydningen for brug af produktet, for eksempel særlige krav til instruktion, kontaktoplysninger til arbejdsmiljøorganisationen eller lignende.

OVERSIGT OVER TYPER AF RENGØRINGSMIDLER

	Toiletrensningemiddel	Kalkfjernende rengøringsmiddel
pH-værdi	pH 0-2	pH 0-4
Kan indeholde et eller flere af nævnte stoffer	Organiske og uorganiske syrer, tensider, opløsningsmidler, farve, parfume, konserveringsmidler	Organiske og uorganiske syrer, tensider, opløsningsmidler, farve, parfume, konserveringsmidler
Anvendelsesområde	Manuel indvendig rengøring af toiletter, urinaler, bækkener mv.	Periodisk rengøring af porcelæn, glas, syrefaste klinker og fliser, rustfri stål og forkromede overflader
Belægninger	Kalkbunden snavs og rust	Kalkbunden snavs og rust
Arbejdsmetoder og udstyr	Manuel indvendig rengøring med børste	Manuel rengøring af inventar. Rengøring med svamp, børste, skumudlægning
Eventuelle arbejdsmiljørelaterede akutte sundhedsskader og gener	Hudlidelser, overfølsomhed, udtørret hud, eksem, ætsninger, irritation af øjne og luftveje	Hudlidelser, overfølsomhed, udtørret hud, eksem, ætsninger, irritation af øjne og luftveje

Universelt rengøringsmiddel	Grundrengøringsmiddel	Vaske-plejemiddel med og uden voks	Gulvpolish
pH 7-9	pH over 9	pH 7-9	pH 5-10
Tensider, kalkbinder, alkali, farve, parfume, konserveringsmiddel, fyldstoffer, hjælpestoffer, opløsningsmidler	Tensider, kalkbinder, alkali, farve, parfume, konserveringsmiddel, fyldstoffer, hjælpestoffer, opløsningsmidler, blegemidler	Uden voks: fedtsyresæbe, tensider, kalkbinder, farve, parfume, konserveringsmiddel, fyldstoffer, hjælpestoffer, opløsningsmidler, ammoniak Med voks: derudover polymer, voks, harpiks, blødgørere	Polymer, voks, harpiks, tensider, hjælpestoffer, opløsningsmidler, konserveringsmidler, farve, parfume
Daglig rengøring af alle overflader, der tåler vand (vægge, inventar, gulve, opvask)	Periodisk grundig rengøring af overflader – primært gulve før f.eks. polishudlægning	Regelmæssig kombineret rengøring og pleje af vaskbare gulve	Forsegling og pleje af hårde gulvbelægninger
Normalt forekommende snavs, let fedtbunden	Groft fedtbunden snavs, polish	Normalt forekommende snavs	Plejeeffekt
Manuel gulvvask og inventarrensning med klud, moppe, svaber, gulvskrubbe, børste, svamp, skind	Manuel gulvvask med klud og spand, moppe, svaber. Maskinel gulvvask med maskine, højtryksanlæg	Manuel gulvvask med klud, moppe, svaber, gulvskrubbe. Maskinel gulvvask med maskine	Manuel og maskinel udlægning med polish påsmører, gulvbehandlingsmaskine
Hudlidelser, overfølsomhed, udtørret hud. Hvis midlet indeholder opløsningsmidler, kan hovedpine og svimmelhed forekomme	Hudlidelser, overfølsomhed, udtørret hud, eksem, ætsninger. Irritation af øjne og luftveje, hovedpine, svimmelhed	Hudlidelser, overfølsomhed, udtørret hud, eksem. Hvis midlet indeholder opløsningsmidler, kan hovedpine og svimmelhed forekomme	Irritation af øjne og luftveje. Hovedpine og svimmelhed

KORT ORDLISTE

Alkali: Det er f.eks. salmiak, natriumhydroxid, silikater, natronlud, der tilsættes rengøringsmidlet for at få eller fastholde en høj pH-værdi.

Biocider/desinfektionsmidler: Desinfektionsmidler til rengøring indeholder kemiske stoffer (biocidstoffer), der inaktiverer og dræber bakterier og/eller virus.

Blegemidler: Gruppe af stoffer f.eks. klor og brintoverilt, der bleges pletter og farver. Kan også bruges til desinfektion.

Blødgørere: Bruges f.eks. i polishprodukter og er f.eks. DEHP (diethylhexylphthalat).

Enzymer: Er proteinstoffer, der blandt andet bruges til at opløse snavs. Kan være hudirriterende. Findes f.eks. i tekstilvaskemidler.

Fosfonater: Kalkbindere – kan skade miljøet.

Farvestoffer: Tilsættes primært af kosmetiske hensyn. Kan fremkalde allergi.

Harpiks: Indgår i polishprodukter. Kan give allergi.

Hjælpestoffer: Tilsættes for at stabilisere produktet f.eks. salte eller glycoler.

Kalkbinder: Stoffer der forhindrer kalkaflejring f.eks. EDTA, NTA, zeolitter, citrater og fosfonater.

Konserveringsmidler: Betegnelsen for en stor gruppe bakteriedræbende stoffer. Bruges til at øge produktets holdbarhed. Mange har langtidseffekter på mennesker. Parabener er de mindst skadelige.

NTA: Kalkbinder. Er på Arbejdstilsynets liste over kræftfremkaldende stoffer.

Nonioniske tensider: Dækker over en stor gruppe af forskellige stoffer f.eks. alkoholethoxylater og alkylfenoletoxylater. Nogle virker skumdæmpende og andre tåler høje temperaturer.

Organiske opløsningsmidler: Er flydende stoffer eller stofblandinger. Kan opløse fedt, hudfedt og andre materialer, der ikke kan opløses i vand. Er flygtige væsker, der fordamper ved almindelig stuetemperatur. Dampene er farlige at indånde og få på huden. De er f.eks. alkoholer (sprit), benzin, glycoler, terpentiner, acetone og isopropylalkohol.

Sulfater: Er salte f.eks. natriumsulfater eller anioniske tensider f.eks. alkoholetersulfater. Kan være hudirriterende.

Sulfonater: Er tensider f.eks. lineær alkylsulfonater (LAS). Vanskelige nedbrydeligt i naturen. Der er indgået en aftale i branchen om at undgå disse.

Syrer: Væsker med pH-værdi mellem 0 og 7. Organiske syrer er f.eks. mælkesyre og citronsyre. Uorganiske syrer er f.eks. fosforsyre og saltsyre.

Parfume: Duftstoffer, der bruges af kosmetiske hensyn. Kan fremkalde allergi.

Tensider: Kaldes også for sæber eller detergent. Det er overfladeaktive stoffer, der nedsætter vandets overfladespænding. Binder snavs og holder dette flydende i rengøringsvandet. De kan affedte og irritere huden og give gener ved indånding af aerosoler (små væskeformige dråber).

Voks: Danner plejefilm på overflader. Findes i bonevoks og i nogle vaskeplejemidler.

**Branchearbejdsmiljøudvalget
Service – Turisme**

Arbejdsgiversekretariatet

H.C. Andersens Boulevard 18
1553 København V
Tlf. 33 77 33 77

www.bfa-service.dk

**Branchearbejdsmiljøudvalget
Service – Turisme**

Arbejdstagersekretariatet

Kampmannsgade 4
1604 København V
Tlf. 88 92 01 43

www.bfa-service.dk

Sekretariat for

BFA Transport, Service – Turisme og Jord til Bord

H.C. Andersens Boulevard 18
1553 København V

www.bfa5.dk

Arbejdstilsynet

Landskronagade 33
2100 København Ø
Tlf. 70 12 12 88

www.at.dk

Branchevejledningen kan hentes på
Branchearbejdsmiljøudvalgets hjemmeside
www.bfa-service.dk eller bestilles
i din organisation.